

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Бюро економічної безпеки
України

01 квітня 2026 року № 139

Методика оцінювання ризиків у сфері економіки

I. Загальні положення

1. Ця Методика встановлює єдиний системний підхід до визначення, аналізу, оцінювання та пріоритизації ризиків вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки, підслідних БЕБ (далі – ризик), вплив яких призводить до тінізації економіки та послаблення економічної безпеки держави, а також таргетування заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків.

2. Сфера застосування цієї Методики визначена статтею 13 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» та підпунктом 6 пункту 17 Порядку проведення комплексу заходів з оцінювання ризиків у сфері економіки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1509.

3. Завданнями цієї Методики є обґрунтування підходів до:
визначення ризиків, здійснення їх аналізу та оцінювання;
оцінювання ефективності функціонування механізму проведення необхідного комплексу заходів і заходів, вжитих для мінімізації та усунення ризиків;

визначення пріоритетних напрямів розроблення заходів для мінімізації та усунення ризиків.

4. Методичне забезпечення оцінювання ризиків становлять:
стандарти управління ризиками ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи та керівні вказівки» (Risk Management – Principles and guidelines on implementation), що є розробкою Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, ISO) та Технічного комітету «Надійність Міжнародної електротехнічної комісії – МЕК (International Electrotechnical Commission, IEC);

Національний стандарт України. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику (IEC/ISO 31010:2009, IDT) ДСТУ IEC/ISO 31010:2013;

Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення в Україні, схвалена Радою з питань запобігання та протидії легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (протокол засідання № 2 (18) від 26.12.2024);

постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна»;

профілі ризиків вчинення кримінальних правопорушень, підслідних БЕБ.

5. У цій Методиці терміни вживаються в такому значенні:

вразливість – спроможність системи державного управління, зокрема контролю / регулювання та правоохоронної діяльності, бути чутливою до негативних впливів, які спричиняють ризик або явище, що його формує;

державні інституції – контролюючі органи та інші державні органи, які провадять діяльність у сфері протидії кримінальним правопорушенням та запобігання загрозам економічній безпеці держави і які залучаються до проведення комплексу заходів залежно від напряму їх діяльності, у тому числі шляхом безпосереднього залучення фахівців таких органів до оцінювання ризиків;

експертне середовище державної інституції – фахівці відповідного органу, які мають знання та досвід у сфері формування та реалізації державної політики за досліджуванним напрямом і залучаються до оцінювання ризиків;

загроза – ідентифікована небезпека прояву ризику;

Інституціональний план пом'якшувальних заходів – документ, що містить перелік заходів державних інституцій, спрямованих на мінімізацію та усунення ризиків за результатами їх оцінювання;

інституціональна кластеризація ризику – механізм визначення державних інституцій, які входять до інституціонального кластера ризику;

інституціональний кластер ризику – сукупність державних інституцій, які відповідно до своїх повноважень здійснюють контроль, регулювання, запобігання або протидію чинникам, що формують відповідний ризик;

кількісні показники – числові значення, що відображають стан або результати діяльності, процесів чи явищ, пов'язаних з оцінюваним ризиком;

наслідки – сума ймовірних збитків / шкоди за досліджуванним явищем, що формує ризик;

переоцінка ризику – повторне оцінювання ризику з метою визначення динаміки його рівня, ефективності пом'якшувальних заходів та відповідності наслідків застосування таких заходів очікуваним результатам (прогнозу);

показники вразливості – чинники, що відображають чутливість системи державного управління, зокрема контролю / регулювання та правоохоронної діяльності, до негативних впливів, а також вказують на слабкі місця такої системи, що можуть бути використані для реалізації загрози;

показники загрози – якісне або кількісне вираження проявів явища, що формує ризик;

пом'якшувальні заходи – заходи, яких вживає або планує вживати державна інституція відповідно до її повноважень з метою мінімізації ризику або явища, що його формує;

«принцип дзеркала» – методика стандартизації якісного показника, яка дає змогу перевести шкалу експертних оцінок у стандартизовану кількісну форму;

стандартизація кількісних показників – приведення різних показників до спільної шкали або одиниць виміру для їх порівняння та аналізу;

теплова матриця ймовірності – метод аналізу вразливостей і загроз з метою визначення ймовірності настання наслідків реалізації загроз, який дає змогу визначити взаємозалежність між рівнем загрози та ступенем вразливості;

теплова матриця рівня ризику – метод аналізу ймовірностей і наслідків з метою визначення рівня ризику, який дає змогу визначити взаємозалежність між рівнем ймовірності та наслідками;

якісні показники – параметри бального оцінювання явища (ситуації, події), яке проводить експертне середовище державних інституцій, що володіє необхідними знаннями і досвідом. Як експерти залучаються фахівці державних інституцій відповідно до повноважень, які вони виконують, згідно з умовами, наведеними в додатку 1 до цієї Методики.

Термін «запитальник» вживається в значенні, наведеному в Порядку проведення комплексу заходів з оцінювання ризиків у сфері економіки, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1509.

Терміни «ризик», «управління ризиками» вживаються в значенні, наведеному в Законі України «Про Бюро економічної безпеки України».

6. Процес оцінювання ризиків складається з таких основних етапів:
інституціональна кластеризація ризиків;
визначення показників для оцінювання ризиків та їх стандартизація;
оцінювання ризиків (визначення рівнів ризиків, застосування пом'якшувальних заходів, здійснення переоцінки ризиків);
узагальнення результатів оцінювання ризиків та складання звіту.

II. Інституціональна кластеризація ризиків

1. Метою інституціональної кластеризації ризику є визначення інституціонального середовища, у якому проводиться оцінювання ризику, а також розроблення й планування пом'якшувальних заходів для його мінімізації.

2. Для інституціональної кластеризації ризику визначаються: положення нормативно-правового акта, порушення якого його формує; державна інституція, яка наділена контролюючою або регуляторною функцією щодо цього положення та повинна здійснювати відповідні заходи.

3. До інституціонального кластера ризику включаються: усі державні інституції, на які покладено функції контролю та регулювання щодо виконання нормативно-правового акта; державні інституції, які в межах реалізації контролюючої або регуляторної функції щодо явища, яке формує правопорушення, мають право накладати адміністративні стягнення згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення; державні інституції, які здійснюють правоохоронну діяльність і за підслідністю, установленою статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України, здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень під час формування відповідного ризику, за умови криміналізації явища; органи прокуратури та судової влади.

4. Опрацювання ризику в інституціональному кластері ризику дає змогу оцінити ефективність системи контролю та виявити прогалини в нормативно-правовому регулюванні діяльності державних інституцій, зокрема дублювання повноважень.

III. Визначення показників для оцінювання ризиків та їх стандартизація

1. Під час здійснення підготовчих заходів з оцінювання ризику визначаються характеристики його дослідження (загрози, вразливості, наслідки, якісні та кількісні показники) і проводиться їх стандартизація.

2. Під час оцінювання ризику застосовуються, зокрема, його якісні показники, бальний вимір яких проводить експертне середовище державних інституцій, що володіє необхідними знаннями і досвідом. Як експерти залучаються фахівці державних інституцій відповідно до повноважень, які вони виконують, згідно з умовами, наведеними в додатку 1 до цієї Методики.

3. Якісна оцінка проводиться шляхом анкетування (опитування) експертного середовища державних інституцій інституціонального кластера ризику, а також у межах вивчення громадської та професійної думки (прикладні запитальники наведено в додатку 1 до цієї Методики), інших джерел, передбачених частиною четвертою статті 13 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України».

4. Для оцінювання ризику забезпечується відповідність між його якісними та кількісними показниками (додаток 2 до цієї Методики), що трансформує якісну оцінку в кількісне вираження.

5. Формування системи кількісних показників діяльності державних інституцій відбувається за звітною формою (додаток 3 до цієї Методики).

6. З метою нормування показників, які використовуються для оцінювання ризику, перед обчисленням проводиться їх стандартизація. Стандартизація

якісних показників проводиться за «принципом дзеркала» (рисунок 1 додатка 4 до цієї Методики). Стандартизація кількісних показників відбувається за формулою 1, наведеною в додатку 4 до цієї Методики.

IV. Оцінювання ризиків

1. Визначення рівнів ризиків

1. Визначення рівнів ризиків здійснюється з метою дослідження вагомості впливу ризиків на економічну безпеку держави.

2. Для оцінювання ризику використовуються теплові матриці ймовірності та рівня ризику, на яких, зокрема, за скоринговою моделлю розташовуються показники загрози та вразливості, ймовірності та наслідків.

3. Взаємодія рівня загрози та ступеня вразливості від неї впливає на ймовірність настання наслідку: що вищими є рівень загрози та ступінь вразливості до неї, то вищою є ймовірність настання наслідків.

4. Для визначення ймовірності настання наслідку використовується тепла матриця ймовірності із зонами розподілення рівнів загроз та ступенів вразливостей до них, побудована за скоринговою моделлю (рисунок 2 додатка 4 до цієї Методики).

5. Рівень ймовірності настання наслідку визначається як добуток рівня загрози на ступінь вразливості та формує діапазон значень, який ідентифікується як середнє значення різниці між найближчими зонами. Рівні ймовірності з відповідними діапазонами значень наведено на рисунку 3 додатка 4 до цієї Методики.

6. Ступінь вразливості до кожної загрози розраховується за формулою 2, наведеною в додатку 4 до цієї Методики.

7. Після обрахування ймовірності настання наслідку за загрозою та наслідків, які вона може спричинити, обчислюється рівень ризику за кожною загрозою як добуток наслідків на рівень ймовірності (рисунки 4, 5 додатка 4 до цієї Методики).

8. Наслідки за загрозою визначає експертне середовище державних інституцій інституціонального кластера ризику з урахуванням результатів діяльності державних інституцій, а також вивчення громадської та професійної думки.

9. Загальний рівень ризику є сумою рівнів ризику кожної загрози.

2. Пом'якшувальні заходи

1. З метою мінімізації ризику державні інституції застосовують пом'якшувальні заходи. Для визначення ефективності пом'якшувальних заходів здійснюються ідентифікація та оцінювання заходів, які на поточний час застосовують державні інституції інституціонального кластера ризику, щоб мінімізувати загрозу.

2. Критерії визначення рівня ефективності пом'якшувальних заходів наведено в таблиці 1 та на рисунку 6 додатка 4 до цієї Методики.

3. Пом'якшувальні заходи, які не забезпечують достатньої ефективності, підлягають перегляду з метою розроблення інших або додаткових заходів, від застосування яких очікується (прогнозується) досягнення вищого рівня ефективності.

4. Ефективність пом'якшувальних заходів, які застосовують державні інституції, визначається за формулою 3, наведеною в додатку 4 до цієї Методики. Пом'якшувальні заходи зменшують рівень ризику залежно від їх ефективності.

3. Переоцінка ризиків

1. З метою контролю ефективності пом'якшувальних заходів та управління ризиком застосовується переоцінка ризику, яка проводиться після закінчення строку реалізації Інституціонального плану пом'якшувальних заходів (таблиця 3 додатка 6 до цієї Методики).

2. За результатами переоцінки ризику проводиться систематизація отриманих відомостей і порівняльний аналіз очікуваних та отриманих під час повторного оцінювання характеристик (таблиця 1 додатка 5 до цієї Методики), установлюються причини невідповідності між очікуваним результатом (прогнозом) і результатами переоцінки, а також чинники, які на це вплинули.

V. Управління ризиками та прогнозування

1. Узагальненим результатом оцінювання ризиків є звіт, що містить відомості про оцінку ризику, зокрема його складових, та аргументовані висновки щодо її результатів.

2. Для складання звіту проводиться систематизація результатів оцінювання ризиків (таблиця 1 додатка 6 до цієї Методики).

3. Після систематизації результатів оцінювання ризиків здійснюється аналіз показників із високим рівнем / ступенем небезпеки, визначається їх вплив на діяльність державних інституцій відповідно до інституціонального кластера ризику та національну економіку, а також складається характеристика ефективності пом'якшувальних заходів.

4. Головну увагу у висновках аналізу рекомендується зосереджувати на показниках, які мають високий рівень / ступінь небезпеки. Деталізація таких показників на складові, що характеризують причини віднесення до високого рівня / ступеня небезпеки, дає змогу встановити причинно-наслідкові зв'язки формування небезпечних явищ. З цією метою в інституціональному кластері ризику здійснюється аналіз результатів оцінювання з урахуванням громадської та професійної думки.

5. Ефективність застосованих пом'якшувальних заходів також підлягає аналізу. Замість пом'якшувальних заходів, застосування яких не забезпечило належного зниження рівня ризику, розробляються інші пом'якшувальні заходи, від застосування яких очікується (прогнозується) досягнення вищого рівня ефективності (таблиця 2 додатка 6 до цієї Методики).

6. Пом'якшувальні заходи, які планують застосовувати державні інституції, вносяться до Інституціонального плану пом'якшувальних заходів разом із оцінкою очікуваної ефективності (прогнозом) (таблиця 3 додатка 6 до цієї Методики).

7. Визначення рівня ефективності пом'якшувальних заходів відбувається за результатами переоцінки ризиків під час проведення наступного комплексу заходів з оцінювання ризиків.

Т. в. о. керівника Департаменту

Костянтин ПОСВАЛЮК

Додаток 1
до Методики оцінювання ризиків у сфері
економіки

Приклад запитальника для державних інституцій

Запитальник _____ (найменування державної інституції) до якісної оцінки ризику _____																
Оцініть (від 1 до 5 балів, де: 1 – дуже низький рівень, 2 – низький рівень, 3 – середній рівень; 4 – високий рівень; 5 – дуже високий рівень)																
Назва загрози	актуальність загрози	коментар	Причини існування загрози					залученість установи / органу до протидії загрозі	Здатність державної інституції протидіяти загрозі за напрямками							
			недосконалість та прогалини законодавства	корупційні прояви	недостатня спроможність державних інституцій протидіяти загрозі	негативні внутрішньо- та зовнішньо-економічні чинники	коментар		нормативно-правове забезпечення діяльності	організаційне забезпечення (структура, організація робочих процесів)	кадрове забезпечення (укомплектованість, якість)	матеріально-технічне забезпечення	інформаційне забезпечення (доступ до інформації, її достатність)	взаємодія з іншими інституціями, які протидіють загрозі	фінансове забезпечення	коментар
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

* У коментарях надається обґрунтування визначеного рівня оцінки загрози за кожним із показників.

Умови заповнення:

- 1) експертне середовище державної інституції формується з особи чи певного кола осіб, які за досліджуванним напрямом відповідають за формування та/або реалізацію державної політики та за знаннями і досвідом можуть здійснювати належну оцінку ризику або явища, яке його формує;
- 2) кожен із визначених експертів дає оцінку лише тому якісному показнику, який за своєю суттю стосується його компетенції.

Продовження таблиці

Запитальник _____ (респондент (ПБ / назва, РНОКПП / ЄДРПОУ)) щодо якісної оцінки ризику _____							
Оцініть (від 1 до 5 балів, де: 1 – дуже низький рівень, 2 – низький рівень, 3 – середній рівень; 4 – високий рівень; 5 – дуже високий рівень)							
Пропорційність заходів, які вживають державні інституції, рівню загрози	Ефективність роботи державних інституцій за напрямом:						Пропозиції щодо мінімізації та/або усунення загрози
	здійснення превентивних заходів	виконання контрольної / регуляторної / правоохоронної функції	здійснення заходів із протидії корупції	кадрової політики	інше	коментар	
14	15	16	17	18	19	20	21

Додаток 2
до Методики оцінювання ризиків у
сфері економіки

Приклад відповідності показників оцінювання ризиків та їх класифікації

Характеристика якісного показника	Характеристика кількісного показника (окремий до загального)
<i>Показники вразливості</i>	

Додаток 3
до Методики оцінювання
ризиків у сфері економіки

Звітна форма щодо кількісних показників діяльності за 20__ рік

_____
(найменування державної інституції)

№ з/п	Назва кількісного показника	Одиниця виміру	Значення
1	2	3	4

_____

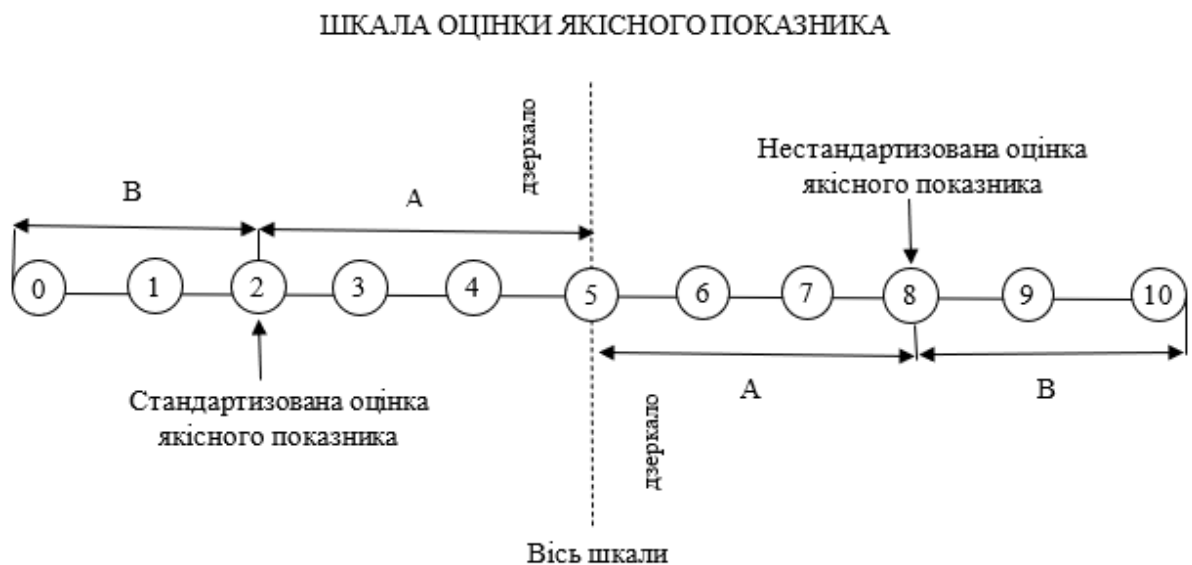

Рис. 1. «Принцип дзеркала» – принцип стандартизації оцінки якісного показника.

Формула (1):

$$k_n(s) = \frac{|1 - (k_n(c, z) - c)|}{10^c}$$

де: $k_n(s)$ – стандартизований кількісний показник n ;

$k_n(c, z)$ – коефіцієнт кількісного показника n ;

c – ціле число значення коефіцієнта кількісного показника n ;

z – залишкове значення коефіцієнта кількісного показника n .

Формула (2):

$$kw(u)_z = \sum_1^{ui} \left(\frac{b_z}{\sum_1^z b} k_z \right)$$

де, $kw(u)_z$ – ступінь вразливості до загрози z ;

b – присвоєний бал кількісному показнику вразливості у державної інституції i до загрози z ;

k_z – кількісний показник вразливості у державної інституції i до загрози z ;

i – кількість державних інституцій інституціонального кластера ризику;

u – кількість кількісних показників вразливості;

z – кількість досліджуваних загроз.

Рівень загрози	Високий	10	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
		9	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
		8	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
	Середній	7	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
		6	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
		5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
	Низький	4	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
		3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
		2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
		1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
		Низький			Середній			Високий				
		Ступінь вразливості										

Рис. 2. Теплова матриця ймовірності

Рівень ймовірності	
[0;0,3]	Низький
(0,3;0,615)	Середній
[0,615;1]	Високий

Рис. 3. Шкала рівня ймовірності

Рівень ймовірності	Висока ймовірність (3)	3	6	9
	Середня ймовірність (2)	2	4	6
	Низька ймовірність (1)	1	2	3
		Низькі (1)	Середні (2)	Високі (3)
		Наслідки		

Рис. 4. Теплова матриця рівня ризику

Рівень ризику до загрози:	
1	Низький (загрози, найімовірніше, не буде, а в разі настання вона матиме низькі наслідки) (1-3 бали)
2	Середній (загроза, можливо, буде та матиме середні наслідки) (4-6 балів)
3	Високий (загроза буде та матиме високі наслідки) (7-9 балів)

Рис. 5. Шкала рівня ризику

Таблиця 1

Характеристика ефективності пом'якшувальних заходів

Ефективність	Заходи
Ефективні заходи	Заходи розроблено в необхідному обсязі, задокументовано, їх застосування регулярно перевіряється; випадків незастосування або неналежного застосування заходів не виявлено; проводяться регулярні та детальні тренінги. Зменшення ризику на понад 75 %
Заходи, що вдосконалюються або впроваджуються	Заходи розроблено, але не всі; частина заходів задокументована; застосування заходів перевіряється, але нерегулярно. Тренінги проводяться, але вони нерегулярні. Зменшення ризику від 75 % до 50 %, зважаючи на посилення негативного впливу вищенаведених описових характеристик, пов'язаних із розробленням регуляторних заходів
Ненадійні заходи	Більша частина заходів не розроблена та не задокументована; документування заходів не здійснюється і випадки документування поодинокі; застосування заходів не перевіряється або майже не перевіряється; немає розроблених заходів; не проводяться тренінги. Рівень ризику не зменшується, зважаючи на посилення негативного впливу вищенаведених описових характеристик, пов'язаних із розробленням регуляторних заходів. Зменшення ризику до 50 %

Рівень ефективності пом'якшувальних заходів	
1	Ефективні заходи (75-100%)
2	Заходи, що вдосконалюються або впроваджуються (50-75%)
3	Ненадійні або нерозроблені заходи (0-50%)

Рис. 6. Шкала рівня ефективності пом'якшувальних заходів

Формула (3):

$$E_z = \sum_{1}^{ui} \left(\frac{b_z}{\sum_1^z b} Q_z \right)$$

де, E_z – ефективність пом'якшувальних заходів до загрози z, (%);

b – присвоєний бал кількісному показнику вразливості u державної інституції i до загрози z ;

Q_z – відсоток ефективності запланованого пом'якшувального заходу до вразливості u до загрози z ;

i – кількість державних інституцій інституціонального кластера ризику;

u – кількість кількісних показників вразливості;

z – кількість досліджуваних загроз.

Таблиця 3

Інституціональний план пом'якшувальних заходів

№ з/п	Загроза	Пом'якшувальний захід		Виконавець (державна інституція)	Термін виконання
		назва	очікуваний рівень ефективності (прогноз)		
1	2	3	4	5	6
Ризик					
